

УДК 338.43:636:637

PROSPECTS OF MEAT PRODUCTION IN UKRAINE

A. Dragan

National University of Food Technologies

Key words:

*Meat processing industry
Food safety
Agriculture
Business
Company of vertical
integration*

ABSTRACT

The article substantiates that the production of meat and meat industry development strategy are linked to the development of agricultural sector of Ukraine and operation of vertical integration of companies that create its own raw material base, create international quality management system and implement environmental policies to achieve a high level of food security.

Article history:

Received 20.02.2014
Received in revised form
06.03.2014
Accepted 24.03.2014

Corresponding author:

A. Dragan

Email:

npnuht@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

А.Д. Драган

Національний університет харчових технологій

У статті обґрунтовано, що розвиток м'ясопереробної галузі як органічної складової у стратегії розвитку національного аграрного сектору економіки з метою досягнення високого рівня продовольчої безпеки країни пов'язаний із функціонуванням вертикально-інтегрованих компаній, які створюють власну сировинну базу, впроваджують міжнародні системи управління якістю, реалізують екологічну політику.

Ключові слова: *м'ясопереробна галузь, продовольча безпека, агропромисловий комплекс, підприємство, вертикально-інтеграційна компанія.*

Агропромисловий комплекс України — це стратегічно важлива галузь економіки, від якої залежить добробут українського народу, тому його прискорений розвиток є важливою передумовою подолання кризових явищ і забезпечення сталого економічного зростання.

Агропромисловий комплекс здатний не тільки забезпечити продовольчу безпеку країни, а й активізувати зовнішню торгівлю.

Продовольча безпека — це такий стан економіки, в тому числі її агропромислового комплексу, при якому стає можливим стабільне забезпечення за рахунок власного виробництва основними видами продовольства всього населення країни за обов'язкового пріоритету найбільш вразливих, малозабезпечених його верств і за умови фізичної й економічної доступності продуктів харчування в такій кількості і якості, яка необхідна для збереження й підтримки життя і дієздатності людей, повної або максимально можливої незалежності держави від зовнішніх джерел продовольства [1, с.16].

Продовольча безпека характеризується фізичною й економічною доступністю продовольства, а також якістю продуктів харчування. Для забезпечення продовольчої безпеки країнами лідерами світової спільноти виділено п'ять пріоритетних напрямів: збільшення інвестицій у сільське господарство, поліпшення функціонування ринку, забезпечення більш сталого виробництва продуктів харчування, прискорення доступу до технологій, інтеграція і пріоритетне ставлення до потреб харчування [1, с. 29].

Протягом 2005—2012 рр. значно зменшилися обсяги виробництва м'яса та м'ясопродуктів. Рівень споживання населенням м'яса і м'ясопродуктів знаходиться на низькому рівні. Разом з тим, імпорт м'яса складає 16–20 % від загальної кількості м'ясної сировини. Якщо враховувати, що межа продовольчої безпеки знаходиться за різними оцінками на рівні імпорту продовольства від 18 % до 35 % від загальної потреби, то питання збільшення обсягів виробництва м'яса і м'ясопродуктів підприємствами м'ясопереробної промисловості є досить актуальним.

Проблеми визначення перспектив виробництва м'ясної продукції знаходять своє висвітлення у працях Л.В. Дейнеко, П.О. Заремби, С.М. Кваші, Д.Ф. Крисанова, В.Я. Месель-Веселяка, Т.Л. Мостенської, П.Т. Саблука, М.П. Сичевського, С.П. Ярошенка, В.М. Яценка та ін. У дослідженнях цих вчених аналізувались різні аспекти становлення та інтенсифікації м'ясопереробної промисловості, пропонувалися теоретичні і практичні рекомендації щодо забезпечення підвищення ефективності функціонування підприємств. Однак проблема забезпечення населення країни м'ясною продукцією на рівні фізіологічної норми споживання, визначеної МОЗ України, залишається невирішеною. Існуючі державні програми, які прогнозували збільшення виробництва м'яса і м'ясопродуктів, не виконуються.

Метою статті є визначення перспектив виробництва м'ясопродуктів в Україні з урахуванням досвіду функціонування і розвитку найкращих підприємств м'ясопереробної галузі.

З метою забезпечення продовольчої безпеки держави, підвищення інвестиційної привабливості національного аграрного сектору, збільшення його конкурентоспроможності, забезпечення провідних позицій вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку Міністерством аграрної політики та продовольства України розроблена Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України до 2020 року.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки до 2020 р. передбачає три основні складові. Перша — соціальна, яку пропонується реалізовувати через ініціативу «Рідне село» (передбачає розвиток сімейних ферм і кооперації).

Друга складова — це економічний блок. Третя складова передбачає вирішення екологічних питань. Така модель практикується у країнах Європи та інших розвинених країнах [2].

Мета Стратегії — створення умов для ефективного розвитку аграрного сектору в стратегічних пріоритетних напрямках, що передбачають єдність економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства, підвищення ефективності й конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників, збільшення випуску продукції АПК і підвищення якості життя населення України [2].

Очікувані результати від реалізації стратегії такі: забезпечення потреб суспільства у сільськогосподарській продукції та продовольстві, переробної і харчової промисловості — сільськогосподарською сировиною; підвищення прибутковості виробників сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможності; впровадження високопродуктивних ресурсоберігаючих технологій виробництва сільськогосподарської продукції; досягнення провідних позицій сільського господарства України у поставках продукції на міжнародний ринок за оптимального забезпечення потреб внутрішнього ринку; підвищення заробітної плати працівників сільського господарства та рівня життя сільського населення; збільшення обсягу надходжень до бюджетів усіх рівнів; збільшення обсягу видатків на соціальний розвиток [2].

Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 р. передбачають збільшення виробництва валової продукції тваринництва в 2015 р. до 62,3 млрд. грн., у 2020 р. — до 83,4 млрд. грн. Обсяги виробництва м'яса у забійній вазі у 2015 р. планується збільшити до 3247 тис. тонн, у 2020 р. — до 4365 тис. тонн [2].

Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 р. передбачалося збільшення обсягів виробництва м'яса у 2010 р. до 3,2 млн. тонн, у 2015 р. — до 5,1 млн. тонн [3]. У 2012 р. фактичні обсяги виробництва м'яса у забійній вазі склали 2209,6 тис. тонн [4]. Це свідчить, що прогноз державної програми стосовно збільшення обсягів виробництва м'яса не виконується.

На сучасному етапі гостро стоїть питання забезпечення українського населення якісною м'ясною продукцією. На сьогодні існує низка проблем, пов'язаних з наявністю на продовольчих ринках України м'ясної продукції, виготовленої із застосуванням хімічних добавок (консервантів, стабілізаторів, емульгаторів, антиокислювачів та ін), технологій теплової та радіаційної обробки (опромінення цезієм-137 і кобальтом-60), які подовжують термін зберігання і підвищують вихід готової продукції до 150-200 %, покращують її смакові якості і зовнішній вигляд. Разом з тим, існує проблема використання імпоротної тваринницької продукції, виробленої на основі стимуляторів росту і генетично-модифікованих культур. Така м'ясна продукція не сприяє оздоровленню нації як споживача.

Україна займає 85 місце у світі за показником споживання м'яса у розрахунку на одну людину-громадянина держави. Про це повідомляє журнал *The Economist*, посилаючись на дані Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) за 2007 р. — останню дату, яка дозволяє порівняти всі

країни. У 2007 р. середній житель України споживав на рік 45 кг м'яса, включаючи 11,4 кг яловичини, 15,3 кг свинини, 17,4 кг м'яса птиці, а також баранину та інші види м'яса. Наприклад, середньостатистичний житель Польщі споживає 51,2 кг свинини, громадянин Німеччини — 55,6 кг, житель Сербії — 64,8 кг, Австрії — 66 кг. У загальному рейтингу споживання м'яса Україна поступається таким країнам, як Білорусь, Росія, Габон та Еквадор. Більше м'яса всіх видів споживають у Люксембурзі — 136,5 кг на людину, США — 125,4 кг і Австралії — 121,2 кг. Середньостатистичний житель планети споживає 38,7 кг м'яса, включаючи 9,5 кг яловичини, 14,9 кг свинини, 12,5 кг м'яса птиці та 1,9 кг баранини [5, с.8].

З 2003 р. в Україні спостерігається тенденція до збільшення споживання м'яса на одну особу. Так, у 2012 р. середньостатистичний житель України споживав 54,4 кг м'яса. Динаміка споживання м'яса на одну особу за 1990—2012 рр. представлена на рис.1.

Рис.1. Споживання м'яса на одну особу в 1990–2012 роках, кг [6]

Однією з основних проблем є нездатність на сучасному етапі виробничої бази вітчизняного тваринництва забезпечити м'ясною сировиною переробні підприємства, які не можуть ефективно використовувати свій виробничий потенціал. За даними національної асоціації «Укрм'ясо», постійний дефіцит м'ясної сировини складає не менше 500 тис. тонн на рік. Так, імпорт м'яса у 2012 р. склав 423 тис. тонн (16,2 % від усього обсягу

ресурсів — м'ясної сировини) [6]. На ринку України працює понад 150 підприємств. У першу десятку входять м'ясокомбінати: ТОВ «Дружба народів» (входить до групи «Миронівський хлібопродукт»), ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат», м'ясна фабрика «Фаворит плюс», ТДВ «М'ясокомбінат «Ятрань», ПАТ "Кременчукм'ясо", ПрАТ «Горлівський м'ясокомбінат», ПАТ «Луганський м'ясокомбінат», ТОВ «М'ясокомбінат «Ювілейний», ТОВ «Український бекон», ТОВ «Житомирський м'ясокомбінат», ТОВ «АПК-Інвест» та інші [7]. Основні виробники м'ясної продукції у 2012 р. представлені на рис.2.

структурами — компанія ПрАТ «АПК-Інвест», корпорації ТОВ «Глобіно», ПАТ «Миронівський хлібопродукт», СТОВ «Дружба народів» та інші.

Приклади вертикально-інтегрованих компаній можна знайти в більшості стратегічно важливих галузей АПК. Ефективно функціонуючі вертикально-інтегровані компанії мають скласти каркас сучасної української економіки і підвищити рівень її конкурентоспроможності.

Створення та функціонування вертикально-інтегрованих компаній або холдингів в АПК дозволяє поліпшити координацію і регулювання діяльності

організацій, що входять до складу холдингових структур; надає можливість посилити конкурентні позиції і контроль над ринковою ситуацією, сприяючи підвищенню ефективності діяльності агрохолдингів.

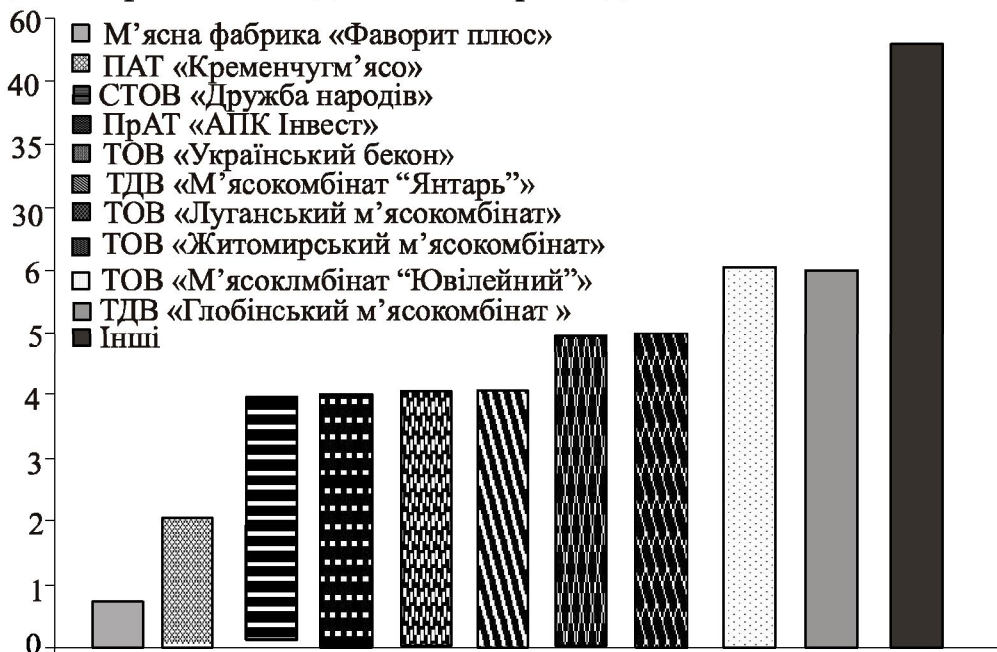

Рис.2. Основні виробники м'ясної продукції України [7]

Більшість виробників м'ясної продукції є вертикально-інтегрованими

Розвиток вертикально інтегрованих структур, по-перше, підвищує конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках; по-друге, сприяє активному виробництву інноваційних продуктів; по-третє, дозволяє знижувати витрати по всьому технологічному ланцюжку за рахунок регульованої рентабельності в проміжних ланках, що підвищує ефективність виробництва кінцевої продукції. У рамках таких корпорацій з'являються реальні можливості для зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції [8, с.24].

Зазначених переваг у діяльності агропромислових формувань можливо досягти не тільки шляхом об'єднання аграрного та промислового виробництва, але і завдяки розвитку їх діяльності на інноваційній основі. Так, наприклад, ефективна діяльність вертикально-інтегрованої агропромислової компанії Донецької області «АПК-Інвест» з повним замкнутим циклом виробництва: від вирощування зернових і виготовлення комбікормів до виробництва та реалізації м'ясної продукції.

Серед інших українських компаній активним впровадженням інноваційних технологій виділяється «АПК-Інвест»: від менеджменту до виробничих процесів підприємства. Застосування високотехнологічного обладнання, створення власного репродуктивного стада із залученням кращих племінних ліній світу, подальший розвиток селекційної роботи, організація та впровадження замкнутого циклу виробництва надають можливість виробляти натуральні м'ясні продукти високої якості. Головний напрямком діяльності компанії «АПК-Інвест» — виробництво та реалізація товарної свинини і ковбасних виробів (рис.3).

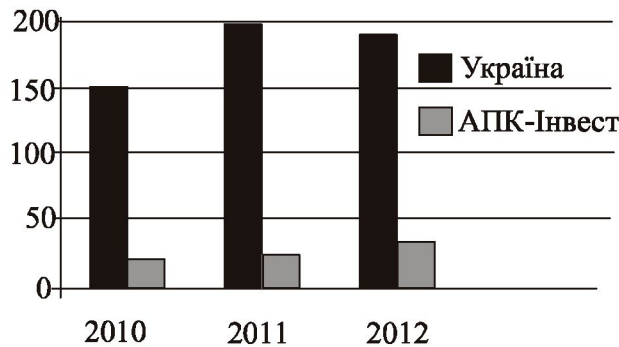

Рис.3. Обсяги виробництва м'яса (свинини) компанією «АПК-Інвест» за 2010-2012 роки [9]

Особливість і перевага компанії полягає в тому, що вся продукція виготовлена виключно із сировини, що поставляється з власного тваринницького комплексу. У свою чергу, на тваринницькому комплексі використовується продукція власного комбикормового заводу, зернові для якого вирощені на

посівних площах підприємства. Збут кінцевої продукції здійснюється компанією самостійно через власну торговельну мережу та інші торгові мережі України.

М'ясокомбінат «АПК-Інвест» потужністю 200 тонн готової продукції на добу — одне з найбільших в Україні підприємств з виробництва м'ясної продукції. Сучасні потужності м'ясокомбінату обладнані за останнім словом техніки. Компанія однією з перших серед виробників України встановила автоматичну лінію забою і первинної переробки фірми «Banss» потужністю 160 голів на годину, впровадила технологію упаковки продукції із застосуванням захисної атмосфери.

Потужності підприємства дозволяють здійснювати повний цикл виробництва м'ясної продукції від забою до відвантаження готової продукції. Підприємство має власний цех з виробництва натуральної оболонки для ковбасних виробів. Щомісячно м'ясокомбінат виробляє більше 2 тис. тонн готової продукції. До 2015 р. цей показник збільшиться втричі.

Важливою метою інноваційної діяльності компанії є досягнення високої якості продукції. Міжнародний стандарт управління якістю та його підтвердження ISO 9001, система управління безпечністю харчових продуктів (Food Safety Management Systems) ISO 22000 були реалізовані у виробничих потужностях «АПК-Інвест» в 2009 році. Міжнародні стандарти відповідності продукції визнаються в більш ніж 90 країнах по всьому світу.

З метою поліпшення екологічної політики «АПК-Інвест» реалізує низку заходів, що дозволяють знизити рівень забруднення, скоротити обсяги відходів виробництва й істотно знизити екологічне навантаження в районах розміщення основних виробничих активів компанії. Компанією «АПК-Інвест» проводиться систематичний контроль стану атмосферного повітря, ґрунтів. Донецька обласна санітарно-епідеміологічна станція щоквартально проводить дослідження концентрації хімічних речовин в атмосферному повітрі на тваринницьких комплексах компанії.

Відповідно до стратегічних планів компанії до 2015 р., підприємство буде розширювати племінний репродуктор на 30 тис. свиноматок, комплекс з дорощування і відгодівлі свиней на 600 тис. голів на рік, комбикормовий завод продуктивністю 200 тис. тонн комбикормів на рік і м'ясокомбінат на 52 тис. тонн м'ясопродуктів на рік. Збільшення посівних площ компанії планується до 50 тис. га. До 2015 р. компанія «АПК-Інвест» має намір

збільшити дохід від реалізації продукції на 70 % або на 0,7 млрд. грн. (до 1,7 млрд. грн.), виробництво м'ясопродуктів — в 2 рази (до 55 тис. тонн). [10].

Висновки

Перспективи виробництва м'ясопродуктів в Україні залежать від формування вертикально-інтеграційних компаній на зразок «АПК-Інвест». Для стабільного розвитку м'ясопереробної галузі та її функціонування на сучасному продовольчому ринку одним із першочергових завдань є забезпечення умов для створення вертикально-інтеграційних компаній з повним замкнутим циклом виробництва: від вирощування худоби, зернових і виготовлення комбикормів до виробництва та реалізації м'ясної продукції. Ці компанії мають певні конкурентні переваги: 1) впевнені в якості м'ясної сировини; 2) впроваджують міжнародні стандарти управління якістю та безпеки продуктів харчування; 3) здійснюють екологічну політику підприємств; 4) допомагають вирішувати соціальні питання працівників і жителів регіону.

Література

1. *Тринько Р.І.* Продовольча безпека: аналітична діагностика: монографія / Р.І. Тринько. — Львів, 2010. — 168 с.
2. *Схвалено* проект Стратегії розвитку аграрного сектору економіки до 2020 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
3. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. N 1158. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. *Статистичний збірник «Сільське господарство». «Тваринництво (1990–2013 рр.)».* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. *Коляденко С.В.* Організаційно-економічні засади виробництва тваринницької продукції в Україні / С.В. Коляденко. // Сталий розвиток економіки. — 2011. — №6. — С. 6—10.
6. *Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України».* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. *Маркетинговое исследование рынка мясной и колбасной продукции Украины.* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://koloro.com.ua>
8. *Тваринницька галузь України: стан, структурні зміни та основні фактори сучасної подифікації* // Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки. — К., 2010. — 24 с.
9. *Складчиков В.* «АПК-Інвест» как модель развития отечественного агропромышленного комплекса. / В. Складчиков. // Мир продуктов. — 2013. — № 5 (94). — С.5—6.
10. *Компанія «АПК-Інвест»* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.apk-invest.com.ua>

ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОИЗВОДСТВА МЯСОПРОДУКТОВ В УКРАИНЕ

А.Д. Драган

Национальный университет пищевых технологий

В статье обосновано, что производство мясопродуктов и развитие мясоперерабатывающей отрасли связаны со стратегией развития аграрного сектора экономики Украины и функционированием вертикально-интегрированных компаний, которые создают собственную сырьевую базу, внедряют международные системы управления качеством, осуществляют экологическую политику для достижения высокого уровня продовольственной безопасности страны.

Ключевые слова: *мясоперерабатывающая отрасль, продовольственная безопасность, агропромышленный комплекс, предприятие, вертикально-интеграционная компания.*